บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

หากเราติดตามสื่อต่างๆทางโทรทัศน์ เราจะคุ้นหูกับคำพูดของผู้สื่อข่าวท่านหนึ่งที่ว่า "นะ จะบอกให้" หรือจากโฆษณาชิ้นหนึ่งที่ว่า "เก่งจริงนะ ตัวแค่นี้" คำพูดทั้งสองนี้ล้วนแต่เป็นคำพูดที่มีการใช้ นะ ทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงสังเกตการสนทนาของผู้ร่วมสนทนาที่ใช้ภาษาไทยกรุงเทพฯ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน พบว่าผู้พูดจะใช้คำว่า นะ บ่อยมากในระหว่างการสนทนาและสามารถใช้ นะ ได้ตลอดการสนทนาโดยไม่รู้สึกแปลกแต่อย่างใดในสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป

จากการสังเกตข้อมูลเบื้องต้น พบว่า นะ นั้นสามารถปรากฏได้หลายตำแหน่งในถ้อยคำของผู้พูดแต่ละคน โดยในแต่ละตำแหน่งการปรากฏ นะ สามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของการสนทนา ทั้งในด้านบทบาทของการเป็นผู้ร่วมสนทนา เนื้อความที่นำมา สื่อสาร เจตนาในการกล่าวเนื้อความ และความรู้ของผู้ร่วมสนทนา ตลอดจนการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนา ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

หมอปิติ : อา, ท้องผูกไม่เป็นไร. __ อ้า, งั้นลองกินยาหมอ-หมอดู. ถ้ากินแล้วดี, ไปขอต่อที่ ,_ ที่ลำปางก็ได้.

แกมแก้ว : ค่ะ.

หมอปิติ : na:[45] , งั้นหมอให้ยากินสองอาทิตย์ na?[45]. ก่อนกินอาหารสามมื้อก่อนอาหารซักครึ่งชั่วโมง.

(5. อยากอาเจียน : 123-127)

ตัวอย่างที่ 2

หนึ่ง : ตรงเลย na^{45} เธอ , เธออย่า , อย่า , อย่าเข้าขวา , อยู่ตงกลาง [ตลอด . / ตรงกลาง] * เลย

กอล์ฟ :

na?^{45} .
หนึ่ง : เออ [เออ . / เอ๊ะ ,] ถนนเส้นนี้ทำไมต้นไม้มันโตเร็ววะ .
ปุ๊ก : :

(8. สามคนอลเวง : 244-248)

นอกจากนี้ นะ ในตำแหน่งเดียวกันนั้น ยังมีรูปภาษาที่หลากหลาย เช่น na?^{41}, na:^{41}, na:^{45}, na:^{33} และ nɔ?^{45} เป็นต้น ซึ่งจากการสังเกตนี้ จะเห็นได้ว่ารูปภาษาเหล่านี้มีความคล้ายคลึงกับ นะ ทั้งยังส่งผลให้เกิดการสื่อความหมาย รวมไปถึงความรู้สึกและทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำรูปภาษาเหล่านี้มาศึกษาในงานวิจัยนี้ด้วย แต่เนื่องจากในการศึกษาเบื้องต้นนี้ ผู้วิจัยยังไม่สามารถจำแนกรูปภาษาเหล่านี้ออกเป็นรูปแปรของดัชนีปริจเฉทต่าง ๆ ได้ ดังนั้นผู้วิจัย จึงจะใช้สัญญลักษณ์ "นะ" เพื่อเป็นการเรียกรวมรูปภาษาเหล่านี้ และจะจำแนกให้เห็นในบทที่ 4 ต่อไป

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยทั้งหมดในภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับดัชนีปริจเฉท "นะ" พบว่า มีการศึกษาดัชนีปริจเฉท "นะ" มาบ้างแล้ว ได้แก่ อมรา ภมรบุตร (Bhamoraput, 1972) Joseph R.Cooke (1979) พัชรินทร์ ปิยะสันติวงศ์ (Peyasantiwong, 1981) และนววรรณ พันธุเมธา (2525) ซึ่งผู้ศึกษาเหล่านี้ได้ศึกษาดัชนีปริจเฉท "นะ" เพียงบางรูป บางตำแหน่ง และเป็นการศึกษาในระดับวากยสัมพันธ์ (syntactic level) ทั้งสิ้น โดยยังไม่มีการศึกษาดัชนีปริจเฉท "นะ" ในระดับปริจเฉทอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาดัชนีปริจเฉท "นะ" ที่ปรากฏกับหน่วยย่อยในผลัด โดยวิเคราะห์บทสนทนาภาษาไทยกรุงเทพฯจากสถานการณ์การสนทนาที่หลากหลายและเป็นการใช้ภาษาที่มีความเป็นธรรมชาติมากที่สุด

---

* เป็นชุดเครื่องหมายพิเศษที่ใช้ในการถ่ายถอดข้อมูลการสนทนา (ดูรายละเอียดในหน้า 5)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. วิเคราะห์การปรากฏของดัชนีปริจเฉท "นะ" ในบทสนทนาภาษาไทยกรุงเทพฯ
2. วิเคราะห์ความหมาย หน้าที่ และรูปของดัชนีปริจเฉท "นะ" แต่ละดัชนี
3. วิเคราะห์ผลกระทบทางด้านความหมายของหน่วยย่อยในผลัด [1] (turn construction unit : TCU) ที่เป็นผลจากการปรากฏของดัชนีปริจเฉท "นะ"
4. วิเคราะห์การปรากฏร่วมของดัชนีปริจเฉท "นะ" กับดัชนีปริจเฉทอื่น ๆ

สมมติฐานในการวิจัย

1. "นะ" เป็นดัชนีปริจเฉท 2 ดัชนี ได้แก่ ดัชนีแสดงโครงสร้างเนื้อความ (ideational structure) และดัชนีแสดงโครงสร้างผลัด (exchange structure)
2. "นะ" แต่ละดัชนีมีรูปหลายรูปซึ่งมีความหมายแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลจากการสนทนาที่เกิดขึ้นจริงและเป็นไปตามธรรมชาติมิได้มีบทกำกับไว้ล่วงหน้า ผู้ร่วมสนทนาเป็นผู้ที่ใช้ภาษาไทยกรุงเทพฯในการสนทนาในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ไม่มีการจำกัดจำนวนผู้ร่วมสนทนา ตลอดจนไม่คำนึงถึงความแตกต่างใน ด้านอายุ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางสังคมของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านภาษาศาสตร์สังคม (sociolinguistic) รวมเวลาทั้งสิ้นประมาณ 60 นาที ประกอบด้วยบทสนทนา 8 บทสนทนา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สำรวจเอกสาร บทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ "นะ" ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

---

[1] ดูรายละเอียดในหน้า 12

2. เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นบทสนทนาภาษาไทยกรุงเทพฯ จากสถานการณ์การสนทนาต่าง ๆ ได้แก่ การสนทนาในรายการโทรทัศน์ การสนทนาในห้องตรวจสุขภาพ การสนทนาบนรถยนตร์ส่วนตัว การสนทนาบนโต๊ะอาหาร และการจัดรายการวิทยุ ทั้งนี้แม้ว่าในขณะที่ผู้ร่วมสนทนากำลังสนทนากันนั้น อาจมีการแสดงท่าทางประกอบการพูดร่วมด้วย แต่สำหรับวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับถ้อยคำของผู้ร่วมสนทนา ซึ่งเป็นเสียงพูดมากกว่าท่าทางของผู้ร่วมสนทนา ดังนั้น จึงเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนาด้วยการบันทึกเสียงลงเทปรวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 60 นาที และถ่ายถอดเสียงเป็นตัวอักษรภาษาไทย ยกเว้น ดัชนีปริจเฉท " นะ " เท่านั้นที่จะถ่ายถอดเสียงเป็นสัทอักษร (phonetic) ตามธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2526) และแสดงลักษณะเฉพาะของการสนทนาด้วยชุดเครื่องหมายและสัญลักษณ์พิเศษตามแบบของ Schiffrin (1987)

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 วิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (ethnography of communication) ของบทสนทนาที่ได้จากการบันทึกเทป โดยวิเคราะห์การสื่อสารไว้ 3 ระดับ ตาม Saville - Troike (1982) คือ สถานการณ์สื่อสาร (communicative situation) เหตุการณ์สื่อสาร (communicative event) และวัจนกรรมสื่อสาร (communicative act) เพื่อทำความเข้าใจกับลักษณะทางกายภาพของบทสนทนาแต่ละบท และใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการวิเคราะห์และการตีความปริจเฉทต่อไป

3.2 รวบรวมดัชนีปริจเฉท "นะ" ที่ปรากฏในข้อมูลการสนทนา โดยใช้เกณฑ์เกณฑ์ทางเสียง เพื่อคัดเลือกรูปภาษาที่มีลักษณะทางเสียงที่คล้ายคลึงกับดัชนีปริจเฉท "นะ"

3.3 วิเคราะห์รูปภาษาที่ได้จากเกณฑ์ทางเสียงทั้ง 27 รูปว่า เป็นดัชนีปริจเฉทหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ตามคำจำกัดความที่ Schiffrin (1987) ได้เสนอไว้ว่า ดัชนีปริจเฉทเป็นรูปภาษาประเภทหนึ่ง สามารถปรากฏหน้าหรือหลังหน่วยย่อยในผลัดได้ และมิได้เป็นองค์ประกอบทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยย่อยในผลัดที่ปรากฏร่วม

3.4 วิเคราะห์ความหมายและการแสดงหน้าที่ในระนาบ ต่าง ๆ ในปริจเฉทของรูปภาษาที่เป็นดัชนีปริจเฉท "นะ" ด้วยเกณฑ์ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยพิจารณาการแสดงหน้าที่ในระนาบทั้ง 5 ไปทีละระนาบ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.5 วิเคราะห์รูปแปรทางเสียงของดัชนีปริจเฉท "นะ" ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.5.1 ลักษณะทางเสียงของรูปแปรทางเสียงดัชนีปริจเฉท "นะ" โดยใช้ลักษณะทางเสียงตามที่ เทอด ชวนคงชู (Chuenkongchoo, 1956) ได้เสนอไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะทำนองสูงต่ำของเสียง ลักษณะความสั้นยาวของพยางค์ และลักษณะการปิดเปิดเส้นเสียงในการลงท้ายพยางค์

3.5.2 ความหมายที่ได้จากลักษณะทางเสียงของดัชนีปริจเฉท "นะ" เพื่อศึกษาว่าลักษณะทางเสียงแต่ละลักษณะ แสดงความหมายใดบ้าง

3.5.3 ความหมายของรูปแปรทางเสียงแต่ละรูปที่ได้จากลักษณะทางเสียงของดัชนีปริจเฉท "นะ"

3.5.4 การแสดงหน้าที่ในปริจเฉทของรูปแปรทางเสียงของดัชนีปริจเฉท "นะ"

3.6 วิเคราะห์การปรากฏร่วมของดัชนีปริจเฉท "นะ" กับดัชนีปริจเฉทอื่น ๆ

4. สรุปภาพรวมของดัชนีปริจเฉท "นะ" ตามผลการวิเคราะห์

<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ</u>

1. ได้แนวทางในการวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทในสนทนาปริจเฉทในแนวลึก อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ดัชนีปริจเฉทดัชนีอื่น ๆ

2. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในการใช้ดัชนีปริจเฉท "นะ" แต่ละดัชนีในการสนทนา อันจะก่อให้เกิดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. เป็นตัวอย่างการศึกษาดัชนีปริจเฉทในแนวลึก

<u>การถ่ายถอดข้อมูลการสนทนา</u>

เมื่อเก็บข้อมูลโดยการบันทึกเทปการสนทนาตามที่ต้องการแล้ว จะนำข้อมูลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์ ซึ่งพบว่าการใช้เสียงเป็นข้อมูลนั้นไม่สะดวกต่อการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการฟังและถ่ายถอดข้อมูลการสนทนาที่ได้บันทึกเทปไว้ โดยถ่ายถอดเป็นตัวอักษรภาษาไทย ยกเว้นดัชนีปริจเฉท "นะ" จะใช้ชุดสัทอักษรในการถ่ายถอด ตามที่ ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2526) ได้เสนอไว้ และใช้ชุดเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามที่ Schiffrin (1987) ได้กำหนดไว้เพื่อแสดงองค์ประกอบด้านอื่นๆ ของสนทนาปริจเฉท เช่น ผลัดในการพูด ทำนองเสียง และสีหน้าท่าทางของผู้ร่วมสนทนา เป็นต้น

ดังนั้นในการถ่ายถอดข้อมูลการสนทนาจึงใช้ชุดสัญลักษณ์และเครื่องหมาย 2 ชุด ดังนี้

1. ชุดสัทอักษร

ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้เลือกใช้ชุดสัทอักษรของภาษาไทยกรุงเทพฯตามที่ ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ (2526) ได้เสนอไว้ใน สัทอักษรไทย โดยแบ่งเป็น หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยกรุงเทพฯ ไว้ดังนี้

1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ มีหน่วยเสียงพยัญชนะในภาษาไทยกรุงเทพฯ ทั้งหมด 21 หน่วยเสียง ได้แก่ / b, ph, p, d, th, t, kh, k, ʔ, m, n, ŋ, f, s, h, tɕh, ɕh, r, w, j, l / สำหรับหน่วยเสียงพยัญชนะที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้มี 2 หน่วยเสียง ได้แก่ / n / และ / ʔ /

1.2 หน่วยเสียงสระ มีหน่วยเสียงสระเดี่ยวทั้งที่เป็นเสียงสั้นและเสียงยาว รวมทั้งสิ้น 18 หน่วยเสียง ได้แก่ / i, i: , e, e: , ɛ, ɛ: , ɯ, ɯ: , ə, ə: , a, a: , u, u: , o, o: , ɔ, ɔ: / สำหรับหน่วยเสียงสระที่ใช้ในงานวิทยานิพนธ์นี้ มี 8 หน่วยเสียง ได้แก่ / ə, ə: , a, a: , a:: [1] , o, o: , ɔ, /

1.3 หน่วยเสียงวรรณยุกต์ มีทั้งหมด 5 หน่วยเสียง ได้แก่

33 แทนเสียงสามัญ (เสียงกลางระดับ)

21 แทนเสียงเอก (เสียงต่ำตก)

41 แทนเสียงโท (เสียงสูงตก)

45 แทนเสียงตรี (เสียงสูงขึ้น)

35 แทนเสียงจัตวา (เสียงกลางขึ้น)

สำหรับหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้มี 4 หน่วยเสียง ได้แก่ เสียงกลางระดับ เสียงต่ำตก เสียงสูงตก และเสียงสูงขึ้น

2. ชุดเครื่องหมายในการถ่ายถอดข้อมูลการสนทนา

เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยฉบับนี้เป็นภาษาพูดที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา และมีการใช้กรอบการวิเคราะห์ที่ให้ความสำคัญไม่เฉพาะกับเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการวิเคราะห์ในเรื่องผลัดในการพูด การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมสนทนา เจตนาในการกล่าวถ้อย การเชื่อมโยงเนื้อความ ตลอดจนสถานภาพของข้อมูลที่ใช้ในการสนทนา ตามระนาบทั้ง 5 ของทฤษฎี

---

[1] หน่วยเสียงสระ / a:: / เป็นหน่วยเสียงที่พบในข้อมูลการสนทนา แสดงเสียงสระกลางต่ำที่ยาวเป็นพิเศษ

ดังนั้น การถ่ายถอดข้อมูลโดยใช้ชุดสัทอักษรและตัวอักษรภาษาไทยดังได้กล่าวมาแล้ว จึงไม่เพียงพอที่จะถ่ายทอดรายละเอียดที่เกิดขึ้นในการสนทนา ไม่ว่าจะเป็นการแสดงสีหน้าท่าทางประกอบการพูด หรือความซับซ้อนในการออกเสียง อันได้แก่ ความสั้น-ยาวของเสียงสระ และการใช้น้ำเสียงและทำนองเสียง ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงถ่ายทอดรายละเอียดเหล่านี้ โดยใช้ชุดเครื่องหมายและสัญลักษณ์ในการถ่ายถอดข้อมูลการสนทนาตามที่ Schiffrin (1987) ได้กำหนดไว้ และได้ปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมบางส่วนตามความเหมาะสม เพื่อให้การถ่ายถอดใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จำแนกประเภทของเครื่องหมายพิเศษที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ เครื่องหมายแสดงลักษณะเสียง เครื่องหมายแสดงผลัดในการพูด และเครื่องหมายแสดงการระบุตัวอย่าง โดยแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 <u>ชุดเครื่องหมายแสดงลักษณะเสียง</u>

2.1.1 **มหัพภาค** (.) แสดงการหยุดแบบจบความ โดยใช้ทำนองเสียงต่ำลง เช่น บทสนทนา (1) : 313, 314, 315 และ 317

2.1.2 **จุลภาค** (,) แสดงการหยุดแบบยังไม่จบความ โดยใช้ทำนองเสียงที่ต่อเนื่อง เช่น บทสนทนา (2) : 573, 574 และ 576

2.1.3 **ปรัศนีย์** (?) แสดงการจบความด้วยทำนองเสียงสูง ซึ่งปกติพบในการถามคำถามที่ต้องการการตอบรับหรือปฏิเสธ เช่น บทสนทนา (1) : 315

2.1.4 **อัศเจรีย์** (!) แสดงการจบความด้วยทำนองเสียงสูงเป็นพิเศษ โดยจะปรากฏเมื่อผู้พูดต้องการแสดงทัศนคติ อารมณ์ หรือความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้พูด เช่น บทสนทนา (1) : 312, 314, 318 และ 319

2.1.5 **เส้นใต้ 2 เส้น** (_____) แสดงข้อความหรือถ้อยคำที่ผู้พูดเน้นเสียงหนักหรือให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น บทสนทนา (1) : 315, 319 และ 320

2.1.6 **ญัตติภังค์เดี่ยว** (_) แสดงช่วงเวลาของการหยุดเปล่งเสียงของผู้พูด ประมาณ 1.0-1.5 วินาที เช่น บทสนทนา (1) : 312, 319

2.1.7 **ญัตติภังค์คู่** (__) แสดงช่วงเวลาของการหยุดเปล่งเสียงของผู้พูด ประมาณ 1.5-2.0 วินาที เช่น บทสนทนา (2) : 572 และ 574

2.18 **ตัวเลขในวงเล็บ** (ตัวเลข) แสดงระยะเวลาของความเงียบที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา โดยใช้การจับเวลา มีหน่วยเป็นวินาที กล่าวคือ หลังจากที่ผู้พูดพูดข้อความจบแล้วก็ไม่มีผู้ร่วมสนทนาใดที่จะพูดต่อ ทำให้เกิดความเงียบขึ้นในช่วงเวลานั้น เช่น บทสนทนา (2)

2.1.9 **ปรัศนียในวงเล็บ** (?) แสดงข้อความที่ไม่ชัดเจน และไม่สามารถถ่ายถอดเสียงเป็นตัวอักษรได้ เช่น บทสนทนา (1) : 315

2.1.10 **สัญประกาศ** (-) แสดงการแก้ไขคำพูดของตนเอง เช่น บทสนทนา (1) : 311 และ 312

ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงให้เห็นชุดเครื่องหมายพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้แสดงลักษณะเสียง

(1)

311 การบูร : = เอ้อ, ขับไปก่อนแล้วกัน-ให้บูรขับไปก่อนแล้วกัน, แล้ว-แล้ว-แล้วค่อยขับต่อ:
312 ไรเงี้ย, ก็ขับๆๆๆไปใหญ่เลยอุ๊ย:! ออกหัวหินออกไอ้ออก, เอ่อ, สัตหีบ, ระนอง_
313 ไป-ไประยองออกอุ๊ย!จุดไหนวะ. ป้ายหัวหินมันอยู่ตรงไหนวะเนี่ย.
314 ((ทุกคนหัวเราะ)) มองเล็งดั้งนาน.อุ๊ย! ไม่เจอซักทีละ,แล้วอีกนิด:! ก็คงถึงหัวหิน
315 หรอก. (?) ขับไปอุ๊ย::!ไกลมากเลย, ยังไม่เห็นป้ายหัวหินเลยเนี่ย. ((ทุกคน
316 หัวเราะ))
317 สมชาย : ไประยองเลย. ┐
318 การบูร : └ ไประยอง, ออกพัทยาออก, ไหน::!ไปไหนแบบ, จนไปถึง ((กลืน
319 น้ำลาย)) เด็กปั๊ม ,_ บอกน้องๆ, หัวหินไปทางไหน, อุ๊ย:! พี่, อีกสิบกิโลก็ถึงแล้ว
320 เนี่ยที่ๆจะไป. ((ทุกคนหัวเราะ))

(1. คาราจอมเปิ่น : 311-320)

(2)

573 ไม่ถูก ɑʔ[21], โทร , มันโทร , มันมีมือถือไง , ก็มันก็จะโทรมาถามทาง ɑʔ[41] .
574 __ [หยั่งเงี้ย ,] แกอยู่เงี้ยๆๆ , ไปไง , เงี้ยๆๆๆ .
575 ปุ๊ก : [((หัวเราะ))]
(4)
576 ปุ๊ก : ช่วง , ก็มีช่วงเลือกตั้งไง: , โทรหาเพื่อนคนนึงไง: .[ใช่มะ . เค้าบอกว่า , =
577 หนึ่ง : [ใคร. พิจิตรเหรอ?]

(8. สามคนอลเวง : 573-577)

2.2 <u>ชุดเครื่องหมายแสดงผลัดในการพูด</u>

2.2.1 **เสมอภาค (=)** แสดงถ้อยคำที่ต่อเนื่องกันในผลัดหนึ่งๆ ของผู้พูดคนเดียว แต่โดยความจำกัดของความยาวบรรทัดในหน้ากระดาษ ทำให้ไม่สามารถแสดงความต่อเนื่องของถ้อยคำในบรรทัดเดียวกันได้ จึงต้องใช้เครื่องหมาย = ในตำแหน่งท้ายสุดของบรรทัด และในตำแหน่งหน้าสุดของบรรทัดใหม่ เพื่อแสดงความต่อเนื่องของถ้อยคำโดยผู้พูดคนเดียวกัน เช่น บทสนทนา (3) : 155 กับ 157, 156 กับ 158 และ 164 กับ 166

2.2.2 **วงเล็บซ้อน (( ))** แสดงอากัปกริยาท่าทาง หรือการกระทำต่างๆ ของผู้ร่วมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนา เช่น บทสนทนา (3) : 155 และ 162

2.2.3 **วงเล็บเหลี่ยม [ ]** แสดงถ้อยคำที่พูดแทรกขึ้นมา หรือแสดงกริยาอาการใดๆ ที่เกิดขึ้นของคู่สนทนาในขณะที่ผู้พูดยังพูดไม่จบ หรือต่างฝ่ายต่างก็พูด หรือแสดงกริยาอาการใดๆ ออกมาพร้อม ๆ กัน โดยจะใช้ [แสดงจุดเริ่มต้นของถ้อยคำหรือกริยาอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกัน และใช้] แสดงจุดสิ้นสุดของถ้อยคำหรือกริยาอาการที่เกิดขึ้นพร้อมกัน เช่น บทสนทนา (3) : 155, 159 และ 161

2.2.4 **เส้นโยง Z** แสดงการพูดต่อทันทีโดยไม่ทิ้งช่วงของคู่สนทนา เช่น บทสนทนา (3) : 157

2.2.5 **วรรคห่างพิเศษ** เป็นการเว้นวรรคห่างกว่าปกติ แสดงถ้อยคำที่พูดแทรกขึ้นมาของคู่สนทนาในขณะที่ผู้พูดกำลังหยุดพูดชั่วขณะ โดยความกว้างของวรรคนี้จะไม่สม่ำเสมอ ทั้งนี้แล้วแต่การกล่าวแทรกของคู่สนทนา เช่น บทสนทนา (3) : 158 และ 165

ตัวอย่างต่อไปนี้ แสดงให้เห็นชุดเครื่องหมายพิเศษต่าง ๆ ที่ใช้แสดงผลัดในการพูด

(3)

155 สดศรี : หนู , ไม่เป็นไรหรอกจ้ะ._พี่ก็เป็นอย่างงี้มาก่อน ((การบูรหัวเราะ))_เออ, [คุณ =
156 สมชาย : [จริง =
157 สดศรี : = เชื่อมะ,] ตอนไปเรียน<u>อังกฤษ</u>แล้ว na^{45} . แล้ว, ไม่รู้:! แต่ผม<u>ดี</u>!] อ๋อ
158 สมชาย : = ป่าว?] โอ้โห:!
159 เหรอ: [โอ:.]
160 สดศรี : [อ้า:!]
161 การบูร : [อ้า:!] นิ่มมาก: [เลย.]
162 สดศรี : [นิ่ม::!] จน-นิ่มจนหูหลู่อยู่ทุกวัน<u>เนี้ย</u> . ((ทุกคนหัวเราะ))
163 <u>แป้</u>: ติดหนังหัวก็คือ,ไม่รู้ว่าเค้าให้ล้างออก, พอเราสระเราก็, <u>ครีม</u> na?^{45},คอนดิชั่น

164 เนอร์, เราก็นึกว่าอ้าเค้าให้ใส่ไว้, ใช้ไหเราก็นวด,_ผม:หอม::เดินไปไหนก็ =

165 สมชาย : อ้า.

166 สดศรี : = หอม::.

(1. ดาราจอมเป็น : 155-166)

2.3 <u>ชุดเครื่องหมายแสดงการระบุตัวอย่าง</u>

2.3.1 **ข้อความซึ่งพิมพ์ตัวหนา** แสดงดัชนีปริจเฉท "นะ" ที่ปรากฏในการสนทนา เช่น บทสนทนา (4) : 656 และจะแสดงดัชนีปริจเฉท "นะ" ที่เป็นตัวอย่างของปรากฏการณ์ที่กำลังอธิบายด้วยข้อความซึ่งพิมพ์ตัวหนา เอียง และขีดเส้นใต้ เช่น บทสนทนา (4) : 658

2.3.2 **ตัวเลขกำกับบรรทัด** แสดงหมายเลขบอกบรรทัดต่าง ๆ ของถ้อยคำในบทสนทนาหนึ่งๆ โดยเรียงตามลำดับก่อนหลังในบทสนทนานั้น เพื่อประโยชน์ในการอ้างอิง โดยจะกำกับไว้ที่ตำแหน่งหน้าถ้อยคำในบรรทัดนั้น ๆ

ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงให้เห็นชุดเครื่องหมายพิเศษที่ใช้แสดงการระบุตัวอย่าง (4)

656 การบูร : = หยั่งเงี้ย, เราก็ไม่รู้เรื่องหรอก **na?**[45]._ ขึ้นไปปุ๊ป, ก็มีทั้ง-เค้าก็มาเสริฟอาหาร

657 เพียบกินเสร็จ, ฮุ๊ย, ถ้าเลี้ยง-ถ้าเลี้ยงบนเครื่องบินเนี่ยคงจะดีกว่าข้างล่างแน่ๆ

658 เลย, เพราะว่าอาจจะแพงกว่า, ในใจคิด **na?**[45]. พอกินเสร็จลุกยืน =

659 สดศรี : ย่ะ. ย่ะ.

660 สมชาย : อือ.

(1. ดาราจอมเป็น : 658)

<u>นิยามคำศัพท์ที่สำคัญ</u>

ในการศึกษาดัชนีปริจเฉท "นะ" ในงานวิจัยนี้ มีคำศัพท์สำคัญ 4 คำ ได้แก่ ปริจเฉท (discourse) หน่วยผลัด (turn) หน่วยย่อยในผลัด (turn construction unit) และดัชนีปริจเฉท (discourse marker)

1. ***<u>ปริจเฉท</u>*** (discourse)

Schiffrin (1987 : 6) ได้เสนอไว้ว่าปริจเฉทเป็นหน่วยภาษาที่มีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

ก. เป็นหน่วยทางวากยสัมพันธ์ (syntactic unit) หมายถึง เป็นหน่วยภาษาที่มีประโยค เป็นองค์ประกอบ และมีการเชื่อมโยง (cohesion) ระหว่างองค์ประกอบก่อให้เกิดความมีเอกภาพ (coherence) ในปริจเฉท

ข. เป็นหน่วยทางอรรถศาสตร์ (semantic unit) หมายถึง เป็นหน่วยภาษาที่มีประพจน์ (proposition) เป็นองค์ประกอบที่รวมกันเข้าเป็นข้อความที่มีความหมาย

ค. เป็นหน่วยการใช้เพื่อการสื่อสาร (functional unit) หมายถึง เป็นหน่วยที่ใช้ในการสื่อสาร ประกอบด้วยการแสดงเจตนาของผู้พูด (illocutionary act) และผู้ร่วมสนทนา ซึ่งอาจมีมากกว่าหนึ่งคนก็ได้

โดยสรุป จึงอาจกล่าวได้ว่า ปริจเฉท เป็นหน่วยภาษาในระดับสูงกว่าประโยค เกิดจากการเรียงต่อเนื่องกันไปของประโยคหรือเนื้อความโดยมีเอกภาพทางความหมาย และใช้เพื่อการสื่อสาร

2. ***หน่วยผลัด*** (turn)

หน่วยผลัดเป็นการพูดหรือการกล่าวถ้อยคำครั้งหนึ่ง ๆ ของผู้พูดแต่ละคน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการเปลี่ยนตัวผู้พูด มักจะมีการหยุดเว้นระยะ หรือการใช้ทำนองเสียงจบความ โดยมีองค์ประกอบภายในหน่วยผลัดซึ่ง Sacks และคณะ (1974) เรียกว่า ***หน่วยย่อยในผลัด*** ทั้งนี้ หน่วยผลัดที่เกิดขึ้นในระหว่างการสนทนา จะเกิดตามกันเป็นคู่ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ซึ่ง Sacks และคณะ (1973) เรียกว่า ***คู่ถ้อยคำ*** (adjaceney pairs) เช่น หน่วยผลัดที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะ ถาม - ตอบ ทักทาย - ทักทาย ขอโทษ - รับการขอโทษ เป็นต้น

ตัวอย่างต่อไปนี้แสดงส่วนของการสนทนา ซึ่งประกอบด้วย ผลัด 4 ผลัด คือ ผลัดของหมอปิติ 2 ผลัด (5: 119, 121) โดยผลัดของหมอปิตินั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผลัดของแกมแก้วในลักษณะเป็นคู่ คำถามกับคำตอบ (5: 119 กับ 120 และ 121 กับ 122)

119 หมอปิติ : ไม่มี *na*[45]. ((บันทึกอาการ)) _ แล้วเคยเอาอุจจาระไปตรวจมะ?
120 แกมแก้ว : ไม่เคย.
121 หมอปิติ : ไม่เคยใช่มะ?
122 แกมแก้ว : แต่ก็, ท้องผูก*na*[45] คะ.

(5. อยากอาเจียน : 119-122)

3. ***หน่วยย่อยในผลัด*** (turn construction unit : TCU)

หน่วยย่อยในผลัด เป็นองค์ประกอบภายในหน่วยผลัดหนึ่ง ๆ ของ ผู้พูดแต่ละคน หน่วยย่อยในผลัดอาจจะมีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็นประโยค อนุพากย์ วลี หรือคำ ก็ได้ (Sacks, & Jefferson 1974 : 702) ทั้งนี้การจบลงของหน่วยย่อยในผลัดจะแสดงถึงศักยภาพของการเปลี่ยนผลัดในการพูด ซึ่งตำแหน่งที่อาจจะเกิดมีการเปลี่ยนผลัดได้นี้เรียกว่า ***จุดเปลี่ยนผลัด*** (transition relevance place : TRP) สำหรับจุดเปลี่ยนผลัดนี้ Ford และ Thompson (to appear) ได้ทำการศึกษาและเสนอเกณฑ์ในการตัดสินหน่วยย่อยในผลัด ณ จุดเปลี่ยนผลัด 3 -เกณฑ์ร่วมกัน ได้แก่ เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์ (syntactic completion) เกณฑ์ทางทำนองเสียง (intonation completion) และเกณฑ์ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatic completion)

ก. <u>เกณฑ์ทางวากยสัมพันธ์</u> หน่วยย่อยในผลัดอาจพิจารณาได้จากการกล่าวสิ้นสุดถ้อยคำของผู้พูดด้วยรูปภาษาทางวากยสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การจบวลี หรือ การจบประโยค

ข. <u>เกณฑ์ทางทำนองเสียง</u> หน่วยย่อยในผลัดอาจพิจารณาได้จากการกล่าวสิ้นสุดถ้อยคำของผู้พูดด้วยกระสวนทำนองเสียง (intonation patten) อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การหยุดเว้นระยะ หรือ การใช้ทำนองเสียงสูง

ค. <u>เกณฑ์ทางวัจนปฏิบัติศาสตร์</u> หน่วยย่อยในผลัดอาจพิจารณาได้จากการกล่าวสิ้นสุดถ้อยคำของผู้พูดซึ่งเป็นการสื่อใจความของเรื่องหนึ่ง ๆ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หน่วยย่อยในผลัดนี้ มีผู้ศึกษาโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ กัน และเรียกชื่อแตกต่างกันไป ดังนี้ Halliday (1976) เรียกว่า ***หน่วยความ*** (information unit) โดยใช้คุณสมบัติทางด้านการสื่อความเป็นเกณฑ์ หน่วยภาษาใดซึ่งสื่อความครบก็ถือว่าเป็นหนึ่งหน่วยความ ในขณะที่ Chafe (1994) นั้น เรียกว่า ***หน่วยทำนองเสียง*** (intonation unit) โดยใช้ลักษณะทำนองเสียงเป็นเกณฑ์ หน่วยย่อยในปริจเฉทหน่วยย่อยใดประกอบด้วยลักษณะทำนองเสียงหนึ่งลักษณะถือเป็นหนึ่งหน่วยทำนองเสียง และในขณะเดียวกัน Schiffrin (1987) ก็เรียกหน่วยย่อยในปริจเฉทนี้ว่า ***หน่วยถ้อย*** (talk unit) ทั้งนี้ Schiffrin ได้ให้คำจำกัดความไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า เป็นหน่วยย่อยในปริจเฉทการสนทนา ซึ่งอาจจะมีคุณสมบัติทางด้านวากยสัมพันธ์เป็นคำ วลี อนุพากย์ หรือประโยค มีคุณสมบัติทางด้านอรรถศาสตร์เป็นประพจน์ หรือ มีคุณสมบัติทางเสียง โดยมีการหยุด (pause) ปรากฏอยู่ข้างหน้าและข้างหลังก็ได้

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะเรียกหน่วยย่อยในปริจเฉทสนทนาว่า "หน่วยย่อยในผลัด" ตามคำจำกัดความของ Sacks และคณะ และใช้เกณฑ์การตัดสินหน่วยย่อยในผลัด ตามเกณฑ์ของ Ford และ Thompson ทั้งนี้เพราะตำแหน่งการปรากฏของดัชนีปริจเฉท "นะ" นั้นอยู่หน้าหรือหลังหน่วยย่อยในผลัด มากกว่า หน้าหรือหลังผลัด

จากตัวอย่างปริบทสนทนาในข้อ 2 (5 : 119-122) จะเห็นได้ว่า ผลัดของหมอปิติ (5 : 119) นั้น ประกอบด้วยหน่วยย่อยในผลัด 2 หน่วย ได้แก่ ไม่มี_na[45] และ แล้วเคยเอาอุจจาระไปตรวจมะ? ในขณะที่อีก 3 ผลัดจะมีหน่วยย่อยในผลัดเพียงหน่วยเดียว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า รูปภาษา na[45] ทั้ง 2 รูป (5 : 119, 122) มีการปรากฏในตำแหน่งหลังหน่วยย่อยในผลัด ซึ่งอาจเป็นตำแหน่งผลัดด้วยในเวลาเดียวกัน (5 : 122)

4. ***ดัชนีปริจเฉท*** (discourse marker)

ดัชนีปริจเฉทเป็นรูปภาษาประเภทหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ในระดับปริจเฉท สามารถปรากฏหน้าหรือหลังหน่วยย่อยในผลัดได้ และมิได้เป็นองค์ประกอบทางวากยสัมพันธ์ของหน่วยย่อยในผลัดที่ปรากฏร่วม โดยมีหน้าที่สำคัญในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยย่อยในผลัดในระดับปริจเฉท และเชื่อมโยงความหรือถ้อยคำกับปริบทในการกล่าวถ้อยคำนั้น ๆ (contextual coordinate) มีผลให้เกิดความมีเอกภาพขึ้นในปริจเฉท (Schiffrin 1987 : 31)

รูปภาษาประเภทนี้ มีผู้ศึกษาทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยมีขอบเขตการศึกษาและเรียกชื่อแตกต่างกันไป ดังนี้ ในภาษาอังกฤษนั้น Chafe (1994) ได้ศึกษาหน่วยย่อยในปริจเฉทในภาษาอังกฤษโดยใช้ลักษณะทำนองเสียงเป็นเกณฑ์ในการจำแนก และเรียกหน่วยย่อยในปริจเฉทว่าหน่วยทำนองเสียง ทั้งยังจัดให้รูปภาษาที่ทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉทนี้ เป็นหน่วยทำนองเสียงประเภทหนึ่ง เรียกว่า ***regulatory intonation unit*** ซึ่งเป็นหน่วยทำนองเสียงที่ทำหน้าที่สร้างปฏิสัมพันธ์ เช่น and, oh, you_know และ I_think เป็นต้น

สำหรับการศึกษาในภาษาไทยนั้น เป็นการศึกษาเพียงรูปภาษาที่ปรากฏในตำแหน่งหลังในระดับประโยคเท่านั้น โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กันไป ดังนี้ คือ Richard B. Noss (1964) และ Joseph R. Cooke (1979) เรียกรูปภาษาที่นำมาศึกษาว่า ***หน่วยเติมประโยค*** (sentence particle) ในขณะที่ นววรรณ พันธุเมธา (2525) เรียกว่า ***คำเสริม*** และในขณะเดียวกัน อมรา ภมรบุตร (Bhamoraput,

1972) และพัชรินทร์ ปิยะสันติวงศ์ (Peyasantiwong, 1981) เรียกรูปภาษาที่นำมาศึกษาว่า *คำลงท้าย* (final particle) ซึ่งแต่ละท่านก็มีเกณฑ์ในการศึกษา และให้คำจำกัดความแตกต่างกัน ดังนี้

Noss (1964) ศึกษาระบบไวยากรณ์ภาษาไทย และจัดหมวดหมู่ของคำโดยใช้ตำแหน่งการ ปรากฏและการปรากฏร่วมเป็นเกณฑ์ และให้คำจำกัดความของหน่วยเติมประโยคว่า เป็นหน่วยคำที่ไม่อิสระ (bound lexeme) ซึ่งจะปรากฏเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของประโยค และเป็นองค์ประกอบร่วมของประโยคทั้งประโยค ทั้งนี้จากการศึกษางานวิจัยของ Noss นี้ พบว่า รูปภาษาที่ทำหน้าที่เป็นปริจเฉทได้ตามคำจำกัดความของ Schiffrin ยังพบได้ในหมวดคำอื่น ๆ ของ Noss ด้วย เช่น หมวดคำอุทาน (interjection) และหมวดคำเชื่อม (conjunction)

ในขณะที่ Cooke (1979) นั้น ศึกษา หน่วยเติมประโยค โดยใช้ตำแหน่งเป็นเกณฑ์เช่นเดียวกับ Noss แต่จะพิจารณาจัดหมวดหมู่ตามความหมาย ดังนั้น หน่วยเติมประโยคในความหมายของ Cooke จึงหมายถึง รูปภาษาที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็นคำที่ปรากฏท้ายประโยค ทำหน้าที่ขยายประโยคทั้งประโยค แต่ก็อาจพบปรากฏในตำแหน่งกลางประโยคได้โดยจะปรากฏหลังคำหรือวลีที่เน้นในถ้อยคำที่แสดงการถาม และในขณะเดียวกัน หน่วยเติมประโยคก็อาจแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง หรือสื่อเจตนาบางอย่างของผู้พูดได้ เช่นการสั่ง การอ้อนวอน และการชักชวน เป็นต้น

อมรา ภมรบุตร (Bhamoraput, 1972) ศึกษา คำลงท้าย โดยใช้ตำแหน่งเป็นเกณฑ์ แล้วพิจารณาจัดหมวดหมู่ตามรูปและความหมาย ดังนั้น คำลงท้าย ในความหมายของ Bhamoraput จึงหมายถึงรูปภาษาที่มีคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์เป็นคำที่ปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายของประโยค โดยมีความสัมพันธ์ทางความหมายกับประโยคทั้งประโยค

สำหรับพัชรินทร์ ปิยะสันติวงศ์ (Peyasantiwong, 1985) และนววรรณ พันธุเมธา (2525) นั้น ศึกษารูปภาษา โดยใช้ตำแหน่งเป็นเกณฑ์ แล้วพิจารณาจัดหมวดหมู่ตามลักษณะการใช้และหน้าที่ เช่นเดียวกัน แต่จะเรียกชื่อ และให้คำจำกัดความแตกต่างกัน ดังนี้ Peyasantiwong เรียกรูปภาษาที่นำมาศึกษาว่า *คำลงท้าย* และให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นรูปภาษาที่มีคุณสมบัติเป็นคำที่มีหน้าที่หลักในการแสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ และบอกว่าผู้พูดมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่พูดมากน้อยเพียงใด เชื่อมั่นแค่ไหน ในขณะที่ นววรรณ เรียกรูปภาษาที่นำมาศึกษาว่า *คำเสริม* และให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็นรูปภาษาที่มีคุณสมบัติเป็นคำที่เสริมเข้าไปในประโยค เพื่อเน้นเจตนาของผู้พูด

ว่าต้องการบอกให้ทราบ ถามให้ตอบ หรือบอกให้ทำ หรือแสดงให้เห็นถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง

จะเห็นได้ว่าทั้ง Noss, Cooke, Bhamoraput, Peyasantiwong และ นววรรณ จะศึกษารูปภาษาที่ปรากฏในตำแหน่งสุดท้ายของประโยค ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับวากยสัมพันธ์ มิใช่ระดับปริจเฉท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการศึกษาในระดับปริจเฉท ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้ความคิดเรื่องดัชนีปริจเฉท และ คำจำกัดความ ตามที่ Schiffrin ได้เสนอไว้ ซึ่งอาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ดัชนีปริจเฉทสามารถปรากฏหน้าหรือหลังหน่วยย่อยในผลัด

2. ดัชนีปริจเฉทเป็นอิสระจากโครงสร้างระดับวากยสัมพันธ์ กล่าวคือ ดัชนีปริจเฉทจะต้องไม่เป็นองค์ประกอบทางวากยสัมพันธ์ (syntactic construction) ของประโยคหรืออนุพากย์ ซึ่งเป็นหน่วยย่อยในผลัดที่ปรากฏร่วม

3. ดัชนีปริจเฉททำหน้าที่ในระดับปริจเฉท โดยการเชื่อมโยงปริบทต่าง ๆ ของปริจเฉทเข้าด้วยกัน (contextual coordinate)

ในบทต่อไปนี้ จะได้กล่าวถึงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับดัชนีปริจเฉท “นะ” และกรอบทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัยนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย